

УДК 93

Олександр МЕЛЬНИК,

бакалавр IV курсу спеціальності 014 Середня освіта, спеціалізації 014.03
Історія Херсонського державного університету, м. Івано-Франківськ,
науковий керівник: Михайленко Г., к.іст.н., доцент

**ЕТАПИ ТА РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ КОЛОНІАЛЬНОЇ
ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ У ШКІЛЬНОМУ КУРСІ
ІСТОРІЇ**

Анотація. Досліджується історія європейського колоніалізму, еволюція міжнародних відносин та міжнародної політики

Ключові слова: колоніалізм, історія, Західна Європа, політика, міжнародні відносини

Історія колоніалізму – це історія жорстокого підкорення корінних народів. З шкільного курсу історії видно, що поняття колоніалізм розвивається як «контроль над своєю владою над залежною територією або народом». Це відбувається, коли одна нація підкорює іншу, завойовуючи її населення та експлуатуючи його, часто водночас нав'язуючи своєму народу свою мову та культурні цінності. До 1914 року європейці в якийсь момент колонізували всю країну світу.

Концепція колоніалізму тісно пов'язана з концепцією імперіалізму, яка є політикою або духом використання влади та впливу для контролю над іншою нацією чи народом, що лежить в основі колоніалізму.

В давнину колоніалізм практикувався такими імперіями, як Стародавня Греція, Стародавній Рим, Стародавній Єгипет і Фінікія. Усі ці цивілізації поширили свої кордони на навколишні та несуміжні території приблизно з 1550 року до нашої ери і заснували колонії, які використовували фізичні та популяційні ресурси підкорених ними людей, щоб збільшити власну здатність.

Шкільний курс історії показав що сучасний колоніалізм почався під час того, що також відомо як епоха географічних відкриттів. Починаючи з

15 століття, Португалія почала шукати нові торгові шляхи та шукати цивілізацію за межами Європи. У 1415 р. португальські дослідники завоювали Сеуту, прибережне місто в Північній Африці, поклавши початок імперії, яка проіснувала до 1999 року.

Невдовзі португальці завоювали та заселили такі острови, як Мадейра та Кабо-Верде, а їхній суперник, Іспанія, також вирішила спробувати дослідження. У 1492 р. Христофор Колумб почав шукати західний шлях до Індії та Китаю. Натомість він висадився на Багамах, поклавши початок Іспанській імперії. Іспанія та Португалія вступили в конкурс за нові території та заволоділи корінними землями в Америці, Індії, Африці та Азії.

Англія, Нідерланди, Франція та Німеччина швидко почали будувати власну імперію за кордоном, борючись з Іспанією та Португалією за право на землю, яку вони вже завоювали. залежно від зростання європейських колоній у Новому Світі, незалежності країни успішно здобули незалежність у течії XVIII і XIX століття, починаючи з Американської революції 1776 року та Гаїтянської революції 1781 року. Протест Східна півкуля продовжувала спокушати європейські колоніальні держави.

Починаючи з 1880-х років, і європейські країни зосередилися на захоплених африканських землях, змагаючись одна з одною за жадані природні ресурси та засновуючи колонії, які вони утримували, доки приблизно в 1914 році не розпочався міжнародний період деколонізації, кидаючи виклик європейським колоніальним імперіям до 1975 року.

19 століття ознаменувало повний розквіт Британської колоніальної політики. Адміністрація та політики змінювалися протягом століття від безсистемних домовленостей 17-18 століть до складної системи, характерної для перебування Джозефа Чемберлена 1895-1900 рр. у «Колоніальній канцелярії». Ця канцелярія, яка почалася в 1801 році, спочатку була додатком Домашньої канцелярії та Ради торгівлі, але до 1850-х років вона стала окремим відділом зі зростаючим штатом і

постійною політикою; це був засіб, за допомогою якого чинився тиск на колоніальні уряди, коли такі дії вважалися необхідними.

Однак найбільше розширення британської колоніальної влади 19-го століття відбулося в Африці. Великобританія була визнаною правлячою силою в Єгипті з 1882 року а в Судані з 1899 року. У другій половині 19-го століття Королівська нігерська компанія стала поширювати британський вплив в Нігерії, а Золотий берег, нині Гана і Гамбія також стали британськими володіннями.

Що до Франції вона мала колоніальні володіння, в різних формах, з початку 17 століття до 1960-х років. У дев'ятнадцятому-двадцятому століттях її глобальна колоніальна імперія була другою за величиною після Британської імперії, див. Додаток А. На своєму піку, між 1919 і 1939 роками, друга французька колоніальна імперія простягалася на 12 347 000 км² землі. Включаючи столичну Францію, загальна площа земель під французьким суверенітетом досягла 12 898 000 км² в 1920-х і 1930-х роках, що становить 8,6 відсотка від площі суші світу.

В даний час залишками цієї великої імперії є різні острови і архіпелаги, розташовані в Північній Атлантиці, Карибському морі, Індійському океані, південній частині Тихого океану, північній частині Тихого океану і Антарктичному океані, а також одна материкова територія в Південній Америці, загальною площею 123 150 км², що становить лише 1 відсоток площі французької колоніальної імперії до 1939 року, з 2 564 000 чоловік, що проживали в них в 2007 році. Всі вони користуються повним політичним представництвом на національному рівні, а також різним ступенем законодавчої автономії.

Згадуючи Німеччину як і Священну Римську імперію яка включала Північну Італію, Австрію, Швейцарію, Голландію, Ліхтенштейн, Люксембург, що зараз є Чехією, Словенією, Бельгією та частиною Польщі. Були проведені паралелі між використанням таборів смерті під час повстання на німецькому Заході Африки 1904-1905 роках і «остаточним

вирішенням» Адольфом Гітлером того, що він назвав «єврейською проблемою». Колоніальні території управлялися так само, як управлялася Німеччина, більш-менш зверху вниз. З іншого боку, вихід Німеччини з колоніалізму відбувався таким чином, що затяжних воєн за незалежність вдалося уникнути. Історія Німеччини у ХХ столітті призвела до роздумів про колоніальний досвід, якому приділялося менше уваги, ніж в інших колишніх колоніальних державах. Натомість роль Німеччини у двох світових війнах та Голокості домінувала в мисленні з точки зору перемовини про національну ідентичність.

Багато німців в кінці дев'ятнадцятого століття розглядали колоніальні придбання як справжню ознаку досягнення державності, а попит на престижні колонії йшов пліч-о-пліч з мріями про флот у відкритому морі, який стане реальністю і буде сприйнятий Сполученим Королівством як загроза. Спочатку Бісмарк, чия прусська спадщина завжди розглядала Європу як простір, в якому німецькі імперіалістичні амбіції знаходили вираження, виступав проти ідеї пошуку колоній. Він стверджував, що тягар їх отримання і захисту переважить потенційні вигоди. Однак наприкінці 1870-х років громадська думка змістилася на користь ідеї колоніальної імперії. На початку 1880-х років Німеччина приєдналася до інших європейських держав у «Сутичці за Африку». Серед колоній Німеччини були німецькі Тоголенд, нині це частина Гани і Того, Камерун, Німецька Східна Африка - нині це Руанда, Бурунді і Танзанія, і німецька Південно-Західна Африка - нині Намібія. Берлінська конференція 1884-85 рр., яку організував Бісмарк, встановила правила придбання африканських колоній; зокрема, вона захищала вільну торгівлю в окремих частинах річки Конго.

Отже колоніальні держави виправдовували своє завоювання тим, що вони мали юридичне та релігійне зобов'язання заволодіти землею та культурою корінних народів. Нації-завойовники виявляли свою роль

цивілізуючих «варварських» або «диких» націй і стверджували, що вони діють у найкращих інтересах тих, чиї землі та народи вони експлуатували.

Потенційно на силу колонізаторів, які претендували на землі, якими вже володіли корінні народи та були заселені ними, опір є невід'ємною частиною історії колоніалізму. Ще до деколонізації корінне населення на всіх континентах чинило насильницький і ненасильницький опір своїм завойовникам.

Колоніальні уряди інвестували в інфраструктуру та торгівлю та розширювали медичні та технологічні знання. У деяких випадках вони заохочували письменність, приймаючи західні стандарти прав людини та сіяли замість демократичних інститутів і систем правління. Деякі колишні колонії, як-от Гана, відзначили підвищення рівня харчування та здоров'я під час колоніального правління, а колоніальне європейське поселення було пов'язане з деякими досягненнями в розвитку.

Однак примус і примусова асиміляція часто супроводжували ці досягнення, і вчені досі обговорюють чисельність спадщини колоніалізму. Наслідки колоніалізму включають погіршення навколишнього середовища, поширення хвороб, економічну нестабільність, етнічне суперництво та порушення прав людини – проблеми, які можуть надовго пережити колоніальне панування однієї групи.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко Л. Л. Отто фон Бісмарк та Самоанський законопроект 1879-1880 рр. / Л. Л. Гончаренко // Наук. пр. іст. ф-ту Запоріз. нац. ун-ту. – Запоріжжя: ЗНУ, 2013. – Вип. 35. – С. 253-257
2. Новопашина Л.Ю. Англо-голландське колоніальне суперництво в 1814 - 1824 роках. // Питання історії. - 2004. - № 4.
3. Р.Б. Демчишак, Т.І. Плазова. Історія творення Європи - Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2013. - 140 с.
4. Таран Л. Франція 1871-1900 рр. / Л. Таран // Історія України. - 2004.

5. Троян С. С. Колоніальна політика кайзерівської Німеччини у форматі боротьби за «місце під сонцем» (1896-1900 роки) / С. С. Троян // Історична пам'ять: Науковий збірник. – Полтава, Полтавський нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка, 2001. – №1. – С. 95-110
6. Турчин Я.Б. Історія міжнародних відносин (від Стародавнього світу до початку ХХ ст.): Навчальний посібник / Я.Б. Турчин, 2008.- 226 с.
7. Фадєєва І. Два лику колоніалізму. // Азія і Африка сьогодні. - 1994. - № 12.
8. Електронний ресурс: Глосарій термінів Європейського Союзу — Режим доступу : <http://europa.dovidka.com.ua/a.html> .
9. Електронний ресурс: Колоніальна політика Німецької імперії в Китаї та Океанії в ост. третині ХІХ – поч. ХХ ст. – European Historical Studies (kpi.ua) – дата звернення 25.02.2023

УДК 94(477)

Богдана НЕДОЛУЖЕНКО,

бакалавр ІV курсу спеціальності 014 Середня освіта, спеціалізації 014.03
Історія Херсонського державного університету, м. Івано-Франківськ,
науковий керівник: Батенко Г., к.іст.н., доцент

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ГЕЛЬСІНСЬКОЇ ГРУПИ

***Анотація.** Стаття характеризує організаційний етап діяльності українського правозахисного руху – діяльність Української Гельсінської Групи. Визначено передумови появи спілки, роль та долю провідних її діячів та значення УГГ в історії українського національно-визвольного руху.*

***Ключові слова:** правозахисний рух, опозиція, арешт, заслання, Українська Гельсінська Група.*

Станом на середину 70-х років усі прояви інакомислення в Українській РСР були придушені. Преса та офіційна пропаганда зображувала шістдесятників та дисидентів злочинцями та ворогами